

ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ: ΔΠΜΣ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑ

ΜΕΤΑΛΛΑΓΕΣ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΛΗ

ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΙ, ΑΠΟΙΚΙΟΚΡΑΤΙΑ & ΑΣΤΙΚΕΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΛΕΥΚΩΣΙΑ ΤΟΥ 20ΟΥ ΑΙ.:
ΕΝΑ ΟΡΙΕΝΤΑΛΙΣΤΙΚΟ ΑΦΗΓΗΜΑ

ΔΙΔΑΣΚΟΥΣΕΣ: Ε. ΜΙΧΑ, Π. ΚΟΥΤΡΟΥΛΙΚΟΥ

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ: ΧΡΥΣΑΝΘΗ ΜΑΣΤΟΡΗ

ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ 2024-2025 | ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2025

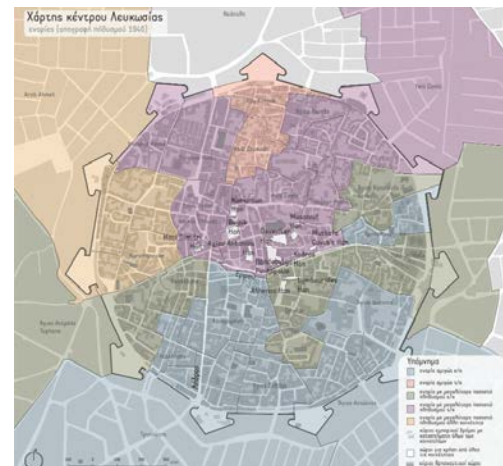
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ
2. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ
 - 2.1. ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ- ΟΡΙΕΝΤΑΛΙΣΜΟΣ
 - 2.2 ΑΠΟΙΚΙΟΚΡΑΤΙΑ- ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΜΟΣ
 - 2.3 ΧΑΡΤΗΣ- ΑΠΟΓΡΑΦΗ- ΜΟΥΣΕΙΟ
3. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΔΙΠΛΟΥ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ:
 - 3.1 1925-1930
 - 3.2 1931-1954
 - 3.3 1955-1959
 - 3.4 1960-1964
4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ
5. ΠΑΡΑΘΕΜΑ: Ο ΤΥΠΟΣ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ
6. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΟΡΩΝ

τ/κ
ε/κ
ΕΟΚΑ
ΤΜΤ

τουρκοκύπριοι
ελληνοκύπριοι
Εθνική Οργάνωσις Κυπρίων Αγωνιστών
Τουρκική Οργάνωση Αντίστασης/ Türk Mukavemet Teşkilatı

2. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

2.1. ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ- ΟΡΙΕΝΤΑΛΙΣΜΟΣ

Σύμφωνα με τον Anderson (1997), το έθνος αποτελεί μια ανθρώπινη κοινότητα που φαντάζεται τον εαυτό της ως πολιτική κοινότητα, εγγενώς οριοθετημένη και ταυτόχρονα κυρίαρχη. Αποτελεί **κοινότητα σε φαντασιακό επίπεδο** επειδή κανένα μέλος δε θα γνωρίσει ποτέ τα περισσότερα από τα υπόλοιπα μέλη, συλλαμβάνεται με τη φαντασία ως οριοθετημένο, γιατί ακόμα και το μεγαλύτερο από αυτά, έχει καθορισμένα, έστω κι αν είναι ελαστικά, σύνορα, πέρα από τα οποία βρίσκονται άλλα έθνη και τέλος συλλαμβάνεται με τη φαντασία ως κοινότητα, επειδή ανεξάρτητα από την ουσιαστική ανισότητα και εκμετάλλευση που κυριαρχεί σε κάθε κοινότητα, το έθνος νοείται πάντα ως μια βαθιά οριζόντια συντροφική σχέση.

Σημαντική είναι η διάκριση μεταξύ πολιτιστικού και πολιτικού έθνους (**Kultrnation - Staatsnation**). Σύμφωνα με τον Φρίντριχ Μάινεκε (Κιζιλγιουρέκ, 1999), το πολιτικό έθνος επικεντρώνεται στην ιδέα του προσδιορισμού του συλλογικού εαυτού και απορρέει από την ελεύθερη βούληση του ατόμου και την υποκειμενική δέσμευση απέναντι στο έθνος. Στην περίπτωση αυτή, «το έθνος είναι ένα καθημερινό δημοψήφισμα» και εξαρτάται από την ατομική βούληση. Επομένως, ο πληθυσμός ενός δεδομένου, ιστορικά εξελιγμένου ειδικού χώρου αντιλαμβάνεται τον εαυτό του ως έθνος και η υπηκοότητα ταυτίζεται με την εθνικότητα (γαλλικός εθνικισμός). Αντίθετα, το αίσθημα της κοινότητας που αποκτάται σε ένα πολιτιστικό έθνος βασίζεται σε φαινομενικά αντικειμενικά κριτήρια, όπως στην κοινή κληρονομιά, τη γλώσσα, έναν συγκεκριμένο χώρο προέλευσης), τη θρησκεία, τις παραδόσεις και την ιστορία (γερμανικός εθνικισμός). Σ' αυτή την περίπτωση, η συνείδηση της ενότητας και το αίσθημα του ατόμου ότι αποτελεί μέρος του συνόλου αναπτύσσονται ανεξάρτητα από το κράτος (Κιζιλγιουρέκ, 1999).

εικ.1: Diego Rivera's Dream of a Sunday Afternoon, a Surrealist Tableau of Mexican History

Ο εθνικισμός περιλαμβάνει και τις δύο αντιλήψεις σε διαφορετικούς βαθμούς και μορφές. Επισημαίνεται ότι και στις δύο προσεγγίσεις τα δικαιώματα των μειονοτήτων καταπατούνται. Η έννοια του έθνους ως ομογενοποιημένης ένωσης εξ' ορισμού αρνείται τη διαφορετικότητα. Στην περίπτωση του γαλλικού εθνικισμού τα δικαιώματα των πολιτών εξασφαλίζονται ανεξάρτητα από την καταγωγή, με την προϋπόθεση όμως της αφομοίωσης. Στην περίπτωση του γερμανικού εθνικισμού, το δικαίωμα του πολίτη δεν δίνεται σε κανένα, ούτε σε ατομικό ούτε και σε συλλογικό επίπεδο, εάν βρίσκεται έξω από την πολιτιστική ταυτότητα του έθνους. Έτσι, η μειονότητα που ζει μέσα στα όρια αυτού του κράτους, ακόμη και αν το θελήσει, δεν είναι δυνατόν να αφομοιωθεί (Κιζιλγιουρέκ, 1999). Στην περίπτωση της Κύπρου, οι εθνικισμοί διαμορφώθηκαν καθαρά με βάση τις πολιτιστικές ταυτότητες, σε τέτοιο βαθμό που θα ήταν αδύνατο να γίνει λόγος για μια πολιτική ταυτότητα ενός Κύπριου πολίτη, αποδεδειγμένη από την πολιτιστική καταγωγή.

Όμως ο εθνικισμός σαν σύστημα αντίληψης του κόσμου, πέρα από το να διαμορφώνει φαντασιακές κοινότητες -για τις οποίες μίλησε ο Anderson- μέσω της κουλτούρας παράγει και **«φαντασιακές γεωγραφίες»**. Ο Οριενταλισμός (1978) του Edward Said αποτελεί εδώ σημείο αναφοράς. Οριενταλισμός είναι ένας τρόπος σκέψης βασιζόμενος σε μια οντολογική και επιστημολογική διάκριση μεταξύ «Ανατολής» και «Δύσης». Ο οριενταλισμός, όπως τον αναλύει ο Said, παράγει τέτοιες γεωγραφίες, πραγματικές-και-φαντασιακές, καθώς παράγει γνώση για τους αποικιοκρατούμενους τόπους και ανθρώπους ως «έτερους», κατώτερους και άλογους, σε αντίθεση με έναν ισχυρό, λογικό, δυτικό «εαυτό». Παράγει έτσι φαντασιακές γεωγραφίες, τόσο για την Ανατολή όσο και για τη Δύση, κατασκευάζοντας μια χωρική διαφορά και διακριτές ταυτότητες μέσω της σχέσης Ανατολής-Δύσης. Η Ανατολή αναπαρίσταται ως εξωτική, ηττημένη, παρακμασμένη, χωρίς δική της ιστορία, σε σχέση με μια Δύση ισχυρή, πολιτισμένη και ηθική, υποκείμενο της ιστορίας. Ο Said υποστηρίζει ότι είναι αδύνατο να καταλάβουμε την αποικιοκρατία ή τον ιμπεριαλισμό χωρίς να κατανοήσουμε τις σημαντικές φιλοσοφικές και φαντασιακές διαδικασίες που τον στηρίζουν και χωρίς να κατανοήσουμε την ιδιοποίηση, έλεγχο και κατοίκηση του χώρου (Βαΐου, Χατζημιχάλης, 2012).

εικ.2: Snake Charmer Wood Print, Jean-leon Gerome

2.2 ΑΠΟΙΚΙΟΚΡΑΤΙΑ- ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΜΟΣ

Ο Fanon (1967) είναι αυτός που ανέπτυξε την ανάλυση της αποικιοκρατίας ως ενός απλού και μοναδικού σχηματισμού (Young, 2007), περιγράφοντας τη γαλλική αποικιοκρατία, η οποία πράγματι ήταν σχετικά συστηματική. Η βρετανική αποικιοκρατία, από την άλλη, δεν ήταν ποτέ. Ήταν τόσο εκκεντρική και ιδιόρρυθμη όσο οποιοσδήποτε άλλος βρετανικός θεσμός. Μέσα στο συνολικό πλέγμα της κυριαρχίας, η αποικιοκρατία μπορεί να αναλυθεί σε δύο κύριες μορφές, σ' αυτήν του **αποικισμού** και σ' εκείνη της **κυριαρχίας**, που κίνητρό τους ήταν αντίστοιχα η απόκτηση εδαφών για εγκατάσταση ή η εξαγωγή πλούτου. Ενώ η εγκατάσταση οδήγησε τελικά σε αυτοδιοικούμενες κτήσεις, τα εμπορικά λιμάνια και οι σταθμοί σε περιοχές που θεωρήθηκαν ως εδραιωμένες κοινωνίες έτειναν να πάρουν τη μορφή των αποικιών κυριαρχίας με σκοπό την εκμετάλλευση (Young, 2007), για τις οποίες ο όρος ιμπεριαλισμός ίσως να είναι πιο στοχευμένος προκειμένου να κατανοήσουμε τις σχέσεις εξουσίας που προκύπτουν. Τέτοια περίπτωση αποτελεί και η Κύπρος.

Ο ιμπεριαλισμός, όπως το έθεσε ο Baumgart (1982), είναι ένας «υβριδικός όρος», με πολλές όψεις, που καλύπτει ένα ευρύ φάσμα σχέσεων κυριαρχίας και εξάρτησης, οι οποίες μπορούν να προσδιοριστούν σύμφωνα με ιστορικές και θεωρητικές ή οργανωτικές διαφορές (Young, 2007). Η λέξη έχει χρησιμοποιηθεί με δύο κύριες σημασίες: αρχικά αποτελούσε περιγραφή ενός πολιτικού συστήματος πραγματικής κατάκτησης και κατοχής, αλλά όλο και περισσότερο από τις αρχές του 20ου αιώνα έφτασε να χρησιμοποιείται με τη μαρξιστική της σημασία, δηλαδή ενός γενικού συστήματος οικονομικής κυριαρχίας, στο οποίο η άμεση πολιτική κυριαρχία ήταν πιθανό αλλά όχι απαραίτητο παρεπόμενο (Williams 1988).

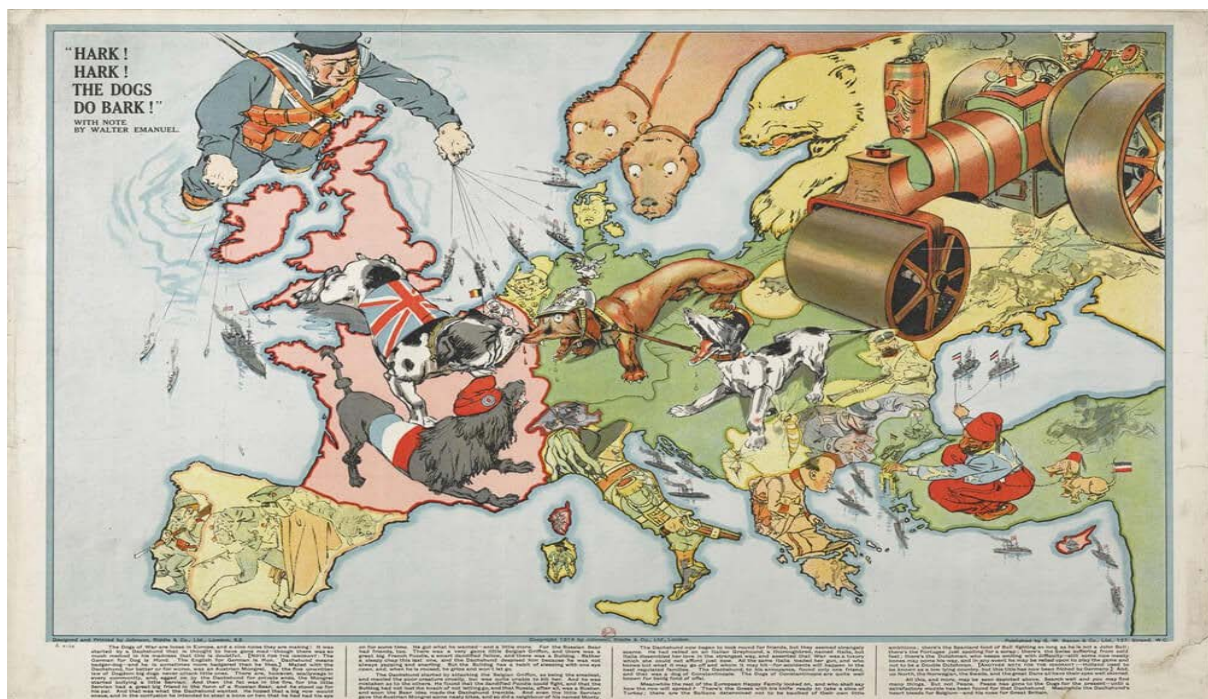
ΕΙΚ 3. Απεικόνιση Βρετανικής Αυτοκρατορίας

Ο ιμπεριαλισμός περιελάμβανε μια γενική κατευθυντήρια ιδέα όπως και συγκεκριμένες ιστορικές ενέργειες. Ως τέτοιος, έχει υποστηριχθεί, συχνά λειτουργούσε εκ των υστέρων, προορισμένος να δώσει μια πολιτισμική σημασία στην ιστορική πρακτική της αποικιοκρατίας (Young, 2007). Πρόκειται για μια αρπακτική πολιτική επέκτασης, που διευκολύνθηκε από τεχνολογικές εξελίξεις και νομιμοποιήθηκε με το εφεύρημα της **mission civilisatrice** (εκπολιτιστικής αποστολής), στόχος της οποίας ήταν να φέρει τα ευεργετήματα του γαλλικού πολιτισμού, της γαλλικής θρησκείας και γλώσσας στις απολίτιστες φυλές της γης, μια βολική σύλληψη που σύντομα υιοθέτησαν και άλλες ιμπεριαλιστικές δυνάμεις (με την κατάλληλη εθνική προσαρμογή) και η οποία βρέθηκε στην καρδιά της ηθικής διαμάχης σχετικά με τον ιμπεριαλισμό (Curtin 1989 στο Young, 2007).

Αλλά και στη Βρετανία η ιμπεριαλιστική φάση συνδεόταν ουσιαστικά με την ανάπτυξη μιας πολιτισμικής ιδεολογίας των φυλών από τη δεκαετία του 1860 και μετά (Young, 1995). Η ιδέα του ιμπεριαλισμού καθώς και η θεωρία μιας εκπολιτιστικής αποστολής προϋπέθεταν φυλετική υπεροχή. Το βρετανικό σύστημα της σχετικής μη-παρέμβασης στους τοπικούς πολιτισμούς, στην πραγματικότητα βασιζόταν στη ρατσιστική αντίληψη ότι ο ιθαγενής ήταν ανίκανος να εκπαιδευτεί και να φτάσει μέχρι το επίπεδο του Ευρωπαίου - κι έτσι κατά συνέπεια χρειαζόταν μόνιμη αποικιακή διακυβέρνηση. Η σύνδεση απλώς προσέφερε τη δυνατότητα αυτονομίας (για κάποιους), ενώ ταυτόχρονα περιείχε μια έννοια ιεραρχίας για τις υποτιθέμενα λιγότερο ικανές φυλές. Αν και συνέχισαν την ιδέα της εκπολιτιστικής αποστολής, οι Βρετανοί προτίμησαν να νομιμοποιήσουν την ιμπεριαλιστική τους αποστολή επικαλούμενοι την αναλογία με τη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία (Young, 2007).

εικ.4: Hark! Hark! The Dogs Do Bark! 1914, G W Bacon

2.3 ΧΑΡΤΗΣ- ΑΠΟΓΡΑΦΗ- ΜΟΥΣΕΙΟ

Η περίπτωση της Κύπρου παρουσιάζει διαφοροποιήσεις στην αποικιακή ιστορία. Τα στοιχεία διαφοροποίησης της με τις άλλες υπερπόντιες αποικίες ήταν η **χριστιανική θρησκεία** και η **γεωγραφική θέση**, καθώς τοποθετείται στην περιφέρεια της Ευρώπης, της Ασίας και της Αφρικής. Ως εκ τούτου η διάκριση μεταξύ Ανατολής και Δύσης, δεν ήταν απόλυτη εδώ καθώς το νησί ανήκε και στις δύο (Γεωργίου, 2016). Ωστόσο, η διάκριση αυτή ήταν εφικτή στο εσωτερικό του νησιού και συντέλεσε στην παραγωγή αφηγήματος για τις διαφορετικές κοινότητες που το κατοικούσαν.

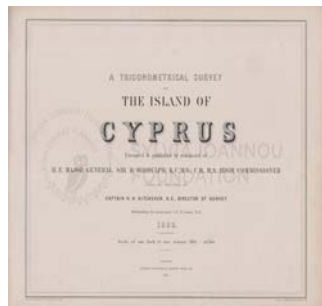
Τα αποικιακά κράτη τυπικά ήταν αντι-εθνικιστικά και συχνά με βίαιο τρόπο (Anderson, 1997). Εάν όμως κοιτάξει κανείς, κάτω από τις αποικιακές ιδεολογίες και πολιτικές, τη γραμματική μέσα στην οποία αναπτύχθηκαν, η καταγωγή γίνεται σαφώς καθαρότερη μέσα από τρεις θεσμούς εξουσίας: την Απογραφή, τον Χάρτη και το Μουσείο. Μαζί διαμόρφωσαν τον τρόπο με τον οποίο το αποικιακό κράτος συνέλαβε την κυριαρχία του (Anderson, 1997).

Χάρτης: Ο χάρτης αποτελεί μια επιστημονική αφαίρεση της πραγματικότητας, προηγείται της εδαφικής πραγματικότητας και όχι το αντίστροφο. Ένας χάρτης ήταν απαραίτητος στους νέους διοικητικούς μηχανισμούς και στα στρατεύματα που θα υποστήριζαν μέσω αυτού τις διεκδικήσεις τους (Anderson, 1997). Οι Άγγλοι σχεδίασαν έναν από τους πρώτους χάρτες της Κύπρου (1878) για να δείξουν τη θρησκευτική διαίρεση μεταξύ Χριστιανών και Μουσουλμάνων. Ο χάρτης αυτός χώριζε τις κοινότητες βάση της θρησκευτικής διαφορετικότητας και έτσι συνέβαλε στην τόνωση του εθνικού φρονήματος (Georghiou, 2013).

εικ.5: χάρτης της Λευκωσίας (Kitchener, 1878)

Απογραφή: Η νέα δημογραφική τοπογραφία απέκτησε βαθιές κοινωνικές και θεσμικές ρίζες, καθώς το αποικιακό κράτος πολλαπλασίασε το μέγεθος και τις λειτουργίες του. Καθοδηγούμενο από ένα φανταστικό χάρτη, οργάνωσε τις νέες γραφειοκρατίες που

ασχολούνταν με την εκπαίδευση, τη δικαιοσύνη, τη δημόσια υγεία, την αστυνόμευση και τη μετανάστευση πάνω στην αρχή των εθνοτικο-φυλετικών ιεραρχιών (Anderson, 1997). Όπως αναφέρθηκε, κατά την πρώιμη περίοδο της Αγγλοκρατίας ο λαός της Κύπρου οριοθετήθηκε και ταξινομήθηκε (Georghiou, 2013), ενώ η διάκριση αυτή με βάση το θρήσκευμα αποτυπωνόταν και στους θεσμούς διακυβέρνησης, καθώς και στην εκπαίδευση (Κιζιλγιουρέκ, 1999).

εικ.6.: Απογραφή Πληθυσμού (1901)

Μουσείο: Η ανάδειξη των αρχαιοτήτων της κάθε αποικίας στηριζόταν στην φαντασίωση μιας παρακμής, σύμφωνα με την οποία οι σύγχρονοι αυτόχθονες δεν ήταν πλέον ικανοί να επαναλάβουν τα επιτεύγματα των υποτιθέμενων προγόνων

τους. Η μνημειακή αρχαιολογία, έδωσε τη δυνατότητα στο κράτος να εμφανιστεί ως φύλακας μιας γενικευμένης αλλά και τοπικής Παράδοσης (Anderson, 1997). Το ιδεολογικό υπόβαθρο που προέταξαν οι Βρετανοί στην Κύπρο ήταν η ρομαντική εκδοχή της κλασικής τους κληρονομιάς σε αντίθεση με την ανατολίτικη ραθυμία. Ως εκ τούτου, στράφηκαν στην εγκαθίδρυση του Αρχαιολογικού μουσείου, όπου οι Κύπριοι θα εμπνέονταν και θα αναλογίζονταν το κλασικό τους παρελθόν και θα επέστρεφαν πίσω στις ρίζες και την ιστορία τους «με τη φιλόνητο διαμεσολάβηση της αποικιακής δύναμης» (Γεωργίου, 2016).

εικ.7: Κυπριακό Μουσείο

Η απογραφή, ο χάρτης και το μουσείο, στενά συναρμολογημένα μεταξύ τους, φωτίζουν τον τρόπο σκέψης του όψιμου αποικιακού κράτους αναφορικά με τη σφαίρα επιρροής του. Το «στημόνι» αυτού του τρόπου σκέψης ήταν ένα ολιστικό ταξινομικό πλέγμα το οποίο θα μπορούσε με απεριόριστη ελαστικότητα να εφαρμοστεί σε οτιδήποτε βρίσκεται κάτω από τον πραγματικό ή πλασματικό έλεγχο του κράτους. Γιατί το αποικιακό κράτος δε φιλοδοξούσε απλώς να δημιουργήσει, κάτω από τον έλεγχό του, ένα ανθρώπινο τοπίο που ήταν απόλυτα ορατό· προϋπόθεση αυτής της «ορατότητας» ήταν ότι καθένας, καθετί, είχε έναν αύξοντα αριθμό (Anderson, 1997).

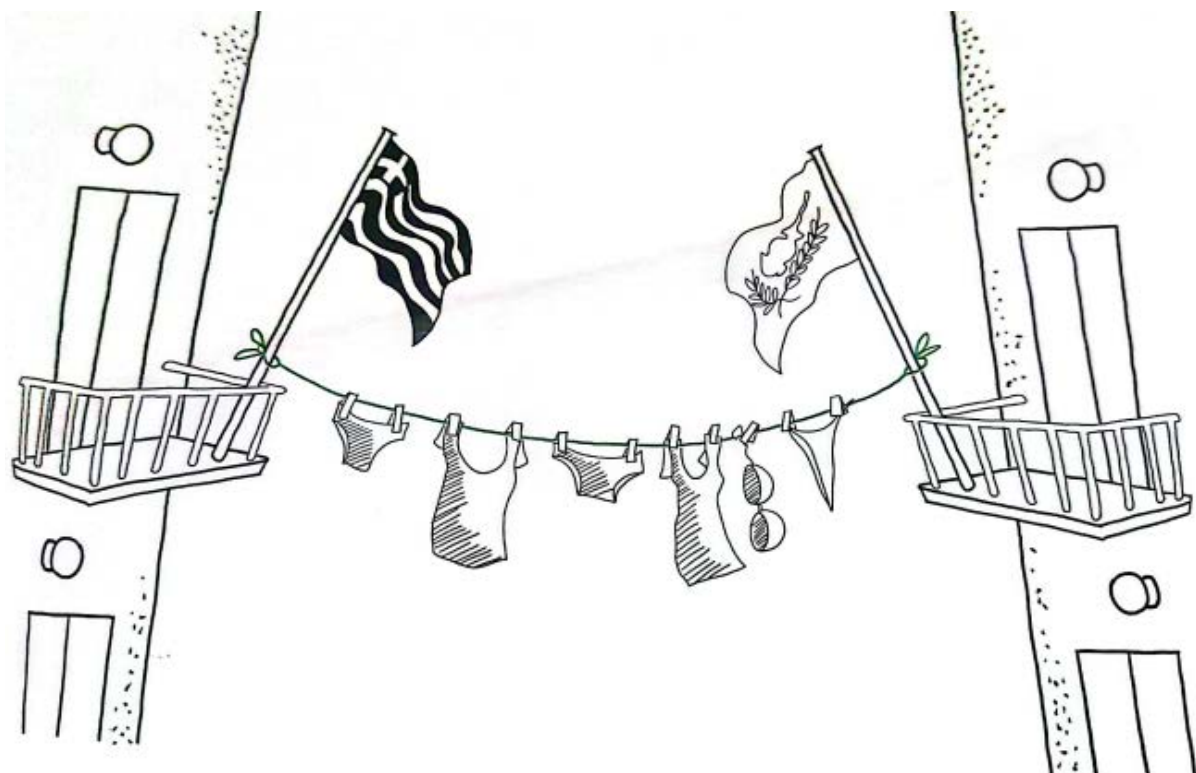
3. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΔΙΠΛΟΥ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ:

Ο εθνικισμός –ελληνικός και τουρκικός- από τα γεννοφάσκια του κουβαλούσε ανταγωνιστικά στοιχεία. Ο ελληνικός εθνικισμός διαμορφώθηκε μέσα από τον αγώνα ενάντια στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, ο δε τουρκικός ως αντίδραση στη Μεγάλη Ιδέα. Γι' αυτούς τους λόγους, ο εθνικισμός φθάνοντας στην Κύπρο μετέφερε μαζί του συγκρουόμενα στοιχεία. Οι κάτοικοι της Κύπρου δεν αποτελούσαν ένα κομμάτι του τόπου, αποτελούσαν απλώς προέκταση του ελληνικού και του τουρκικού έθνους. Ως αποτέλεσμα αυτής της διαδικασίας, η Κύπρος υποβιβάστηκε σε μian «**άχρηστη γεωγραφία**», ικανή να αποκτήσει νόημα μόνο με την έλευση της Ελλάδας και της Τουρκίας (Κιζιλγιουρέκ, 1999).

Η ε/κ ελίτ είχε επιλέξει ως εθνικό στόχο την **Ένωση** -δηλαδή την συμπερίληψη της στο ελληνικό κράτος- και είχε επιβάλει την άποψη πως το νησί είναι ελληνικό. Από αυτή την οπτική γωνία, η Ένωση δεν καθοριζόταν μόνο σαν η μόνη προοπτική του τόπου, αλλά αποτελούσε και το φακό διά μέσου του οποίου ήταν ορατό το παρελθόν του. Η τ/κ ελίτ, αντιδρώντας στον ελληνικό εθνικισμό και την Ένωση, ενίσχυσε από την πλευρά της περαιτέρω την τουρκική εθνική συνείδηση. Ιδιαίτερα μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, με τη βοήθεια της αγγλικής κυβέρνησης, αναπτύχθηκε εντονότερα ο τουρκικός εθνικισμός (Κιζιλγιουρέκ, 1999).

Όλα τα εθνικά κράτη που δημιουργήθηκαν ποτέ χρησιμοποίησαν επιλεκτικά την Ιστορία – είτε παραβλέποντας, είτε ξεχνώντας, κάνοντας φανταστικές ανακαλύψεις για το παρελθόν, είτε υποθετικές αξίες. Έτσι λαοί έμαθαν με αυτές τις τεχνητά δημιουργημένες αξίες, που γι' αυτούς ήταν πλέον πραγματικότητα, να θεωρούν τους εαυτούς τους ανώτερους από τους άλλους (Κιζιλγιουρέκ, 1999). Οι κυρίαρχες αφηγήσεις για την ιστορία του νησιού, καθώς και για τη μετέπειτα πορεία του, συμπορεύονται με αυτές των κυρίαρχων εθνοτικών ομάδων, έχοντας το έθνος στον πυρήνα τους (Κυριακού, 2020). Η κυπριακή συγκυρία αποτελεί ένα από παράδειγμα όπου οι κοινωνικές σχέσεις δηλητηριάστηκαν από την έξαρση του εθνικισμού και οι -μέχρι τότε - θρησκευτικές ομάδες μεταλλάχθηκαν σε εθνοτικές. Η έχθρα και η βία που επέφερε ο επιζήμιος εθνικός εμποτισμός, διαμόρφωσε τη γεωγραφία του νησιού, δημιουργώντας σύνορα και εθνικούς τόπους – **τόπους εαυτών και τόπους άλλων**- (Κυριακού, 2020).

εικ.8: Γελοιογραφία Pin

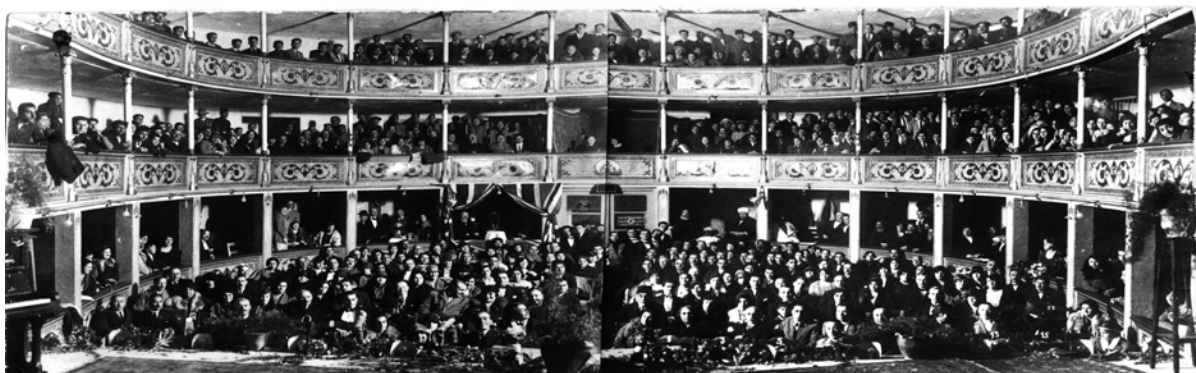
3.1 1925- 1930

Αυτό που αξίζει να επισημανθεί για τα πρώτα χρόνια της Αγγλοκρατίας είναι η μεγάλη αύξηση του κόστους ζωής που λειτούργησε ενισχυτικά στις υπάρχουσες δομές ανισότητας και εκμετάλλευσης στην Κύπρο. Επισημαίνεται, πως δεν ήταν αποκλειστικά η γεωστρατηγική σημασία της Κύπρου, που συνετέλεσε στη μεταβίβαση του νησιού στη Βρετανία, αλλά και η προσπάθεια που έκανε η βρετανική πλευρά να εισπράξει το χρέος το οποίο όφειλε στην οθωμανική κυβέρνηση μέσω της μετακύλισής του στους Κύπριους φορολογούμενους (Σακελλαρόπουλος, 2017). Το ίδιο το Υπουργείο Αποικιών αναγκάστηκε να αναγνωρίσει το 1904 πως η Κύπρος ήταν η χώρα με το μεγαλύτερο ποσοστό φορολόγησης στον κόσμο (Ρίχτερ, 2007).

Οι Βρετανοί αποικιοκράτες διατήρησαν την οθωμανική διοικητική διάκριση των Κυπρίων υπηκόων τους στη βάση της θρησκείας τους προχωρώντας σε μια σειρά εκμοντερνιστικών μεταρρυθμίσεων. Μέσα από το Νομοθετικό Συμβούλιο η εθνοτική καταγωγή πολιτικοποιήθηκε, ενώ παράλληλα διατηρήθηκαν οι κορπορατιστικές μορφές κοινωνικής οργάνωσης που χαρακτήριζαν την προ-νεωτερική τάξη πραγμάτων. (Ιωάννου, 2019). Οι Βρετανοί είχαν επιλέξει την πολιτική του "Διαιρεί και Βασίλευε", οξύνοντας τις αντιθέσεις που υπήρχαν μεταξύ των δύο εθνοτικών ομάδων και μετατρέποντας τους τ/κ σε ιδιότυπους εταίρους της αποικιακής διοίκησης και τους ε/κ σε μόνιμη αντιπολίτευση (Σακελλαρόπουλος, 2017). Έτσι ήδη από τη δεκαετία του 1920, μέσα και από την ανάπτυξη της κοινοτικής παιδείας αλλά και των πελατειακών σχέσεων, οι Κύπριοι Χριστιανοί και Μουσουλμάνοι ξεκίνησαν να υιοθετούν τις ταυτότητες του Έλληνα και του Τούρκου αντίστοιχα και να προσβλέπουν προς τα γειτονικά εθνοκράτη τους (Ιωάννου, 2019).

Με τη **συμφωνία της Λοζάνης** (1923) η Τουρκία εγκαταλείπει όλα τα δικαιώματά της επί της Κύπρου. Απορρίπτονται επίσης οι παντουρκιστικές, πανισλαμιστικές προσδοκίες και ξεκινάει μια διαδικασία για την ίδρυση του κοσμικού εθνικού κράτους εντός των συνόρων της Τουρκίας. Για τον Κεμάλ δεν μπαίνει θέμα για τους αλύτρωτους Τούρκους: γι' αυτό και ο πρώτος επιτετραμμένος της Τουρκίας στην Κύπρο, θα ενθαρρύνει τους τ/κ να μεταναστεύσουν στην Τουρκία, κάτι που απέτρεπαν οι Άγγλοι θεωρώντας τον μουσουλμανικό πληθυσμό στο νησί αντίβαρο απέναντι στις ελληνοκυπριακές επιδιώξεις για ένωση με την Ελλάδα (Κιζιλγιουρέκ, 1999).

εικ.9: Θέατρο «Παπαδοπούλου» κατά το χορό της «Ένωσης Νέων Τράστ» το 1925.

3.2 1931- 1954

Το καθοριστικό γεγονός της δεκαετίας του 1930 ήταν η ε/κ εξέγερση του 1931 (**Οκτωβριανά**). Στην ε/κ κοινωνία η πραγματοποίηση διαδηλώσεων με πολιτικά συνθήματα ήταν κάτι το εντελώς άγνωστο μέχρι τότε (Ρίχτερ, 2007). Τα πολιτικά κίνητρα που ώθησαν σε αυτό το “αυθεντικό εθνικοαπελευθερωτικό κίνημα” (Σακελλαρόπουλος, 2017), σχετίζονταν με τις κοινωνικές και οικονομικές ανισότητες που χαρακτήριζαν την Αγγλοκρατία και τις οποίες, παρά τον βαθιά ταξικό τους χαρακτήρα, η ηγεμονία των αστικών στρωμάτων θα ωθήσει τις λαϊκές τάξεις να τις δουν ως αποκλειστικό αποτέλεσμα της Αποικιοκρατίας που μόνο με την Ένωση θα λύνονταν (Σακελλαρόπουλος, 2017). Αφορμή για την εξέγερση του Οκτωβρίου 1931 λοιπόν υπήρξε η αύξηση της φορολογίας. Στις 12 Σεπτεμβρίου οι Έλληνες βουλευτές κάλεσαν τον λαό να μη πληρώσει τη νέα φορολογία, να μποϊκοτάρει τα βρετανικά προϊόντα, ενώ αποφασίστηκε και η παραίτησή τους από το Νομοθετικό Συμβούλιο. Η καταπίεση και η δυσaráσκεια των κατοίκων της πόλης εκφράστηκε με την οργάνωση μιας μεγάλης συγκέντρωσης στην Εμπορική Λέσχη, στο τέρμα της οδού Λήδρας, στις 21 Οκτωβρίου του 1931 η οποία κατευθύνθηκε προς το Κυβερνείο. Το Κυβερνείο παραδόθηκε τότε στις φλόγες, ενώ αναταραχές εκδηλώθηκαν και στις υπόλοιπες πόλεις για αρκετές μέρες. Μετά την εξέγερση, οι Βρετανοί ανέστειλαν τις πολιτικές ελευθερίες των Κυπρίων, καταργώντας το Νομοθετικό Συμβούλιο, τις εκλογές και τη δράση πολιτικών κομμάτων επιβάλλοντας αυστηρότατη λογοκρισία (Κοκκίνου 2023).

εικ.10: Πορεία διαμαρτυρίας έξω από το Κυβερνείο (1931)

Ενώ το ενδιαφέρον της Ελλάδας για την Κύπρο υπήρχε ήδη από τις αρχές της ελληνικής επανάστασης (αν και ποτέ δεν αποτέλεσε πολιτική προτεραιότητα, ακόμα και όταν υπήρξαν ευκαιρίες για ενεργή επιδίωξη της προσάρτησης του νησιού στα ελληνικά εδάφη) η Τουρκία άρχισε να ενδιαφέρεται για την Κύπρο το 1948. Τότε για πρώτη φορά ο τ/κ εθνικισμός οργανώνεται, αποκτά τη συλλογιστική και τα σύμβολά του. Με τη θέση για **Διχοτόμηση** δημιουργείται μια δυναμική που δίνει στην τ/κ ελίτ την ευκαιρία «να γράψει Ιστορία». Μέχρι τότε η υλοποίηση των συνθημάτων όπως «το νησί να επιστραφεί στην Τουρκία» ή «να παραμείνει αποικία» εξαρτιόταν από άλλες δυνάμεις, ενώ τώρα για τη Διχοτόμηση θα μπορούσαν «να πέσουν με τα μούτρα στη δουλειά». Προς το τέλος της δεκαετίας του '50, ο τουρκικός εθνικισμός είχε υπό τον πλήρη έλεγχο του τον τ/κ εθνικισμό. Τη θέση του συνθήματος «Η Κύπρος είναι τουρκική» παίρνει το σύνθημα «Διχοτόμηση ή θάνατος» (Κιζιλγιουρέκ, 1999).

Η δεκαετία του 1950 υπήρξε κομβική για την εξέλιξη των διακοινοτικών σχέσεων στην Κύπρο. Η ανάπτυξη των διακριτών «εθνικών συνειδήσεων» επιταχύνθηκε καθώς ήδη από το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου η αποχώρηση των Βρετανών ήταν ένα ορατό ενδεχόμενο. Ο ελληνικός και ο τουρκικός εθνικισμός που ακολούθησαν είχαν ήδη καταφέρει να ορίσουν το πεδίο της αποαποικιοποίησης και να καταστούν τα οχήματα με τα οποία οι ηγεσίες των ε/κ και των τ/κ θα πολιτεύονταν έναντι των Βρετανών και θα κινητοποιούσαν τις μάζες των κοινοτήτων τους (Ιωάννου, 2019).

3.3 1955-1959

Ο ανελαστικός ελληνικός εθνικισμός, όπως ιστορικά αναπτύχθηκε με τον εμφύλιο πόλεμο στην Ελλάδα αμέσως μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, παίρνει στην Κύπρο ακόμη πιο ανελαστική μορφή. Έτσι, το κίνημα για την Ένωση αποκτά παράλληλα με την αντιβρετανική και μια πρόσθετη αντικομμουνιστική διάσταση. Η Εκκλησία καταλήγει να ηγηθεί της προσπάθειας για Ένωση αποκλείοντας την αριστερά, για να καταλήξει λίγο αργότερα στον ένοπλο αγώνα. Στο σημείο αυτό, ο ελληνικός εθνικισμός φτάνει στην κορύφωση του, χωρίς να είναι διατεθειμένος να διαπραγματευθεί οποιαδήποτε προοπτική, πλην εκείνης της Ένωσης. Η Ένωση είναι πια ταυτόχρονα **όραμα, ταυτότητα και πολιτική** (Κιζιλγιουρέκ, 1999).

εικ.11: Διαδηλωτές της ΕΟΚΑ (1956)

εικ.12: Πορεία διαμαρτυρίας ε/κ (1956)

Το βράδυ της 1ης Απριλίου του 1955 αλληπάλληλες εκρήξεις σηματοδότησαν την έναρξη του **απελευθερωτικού Αγώνα από την ΕΟΚΑ**, υπό το πρόταγμα της Ένωσης. Για τα επόμενα πέντε χρόνια η Λευκωσία βρέθηκε στο επίκεντρο του Αγώνα. Συρματοπλέγματα, σειρήνες, δολοφονίες και συλλήψεις διέκοψαν τον ρυθμό της καθημερινότητας (Κοκκίνου, 2023). Ως απάντηση στο ε/κ πολιτικό αίτημα για ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα, συστάθηκε η τ/κ ένοπλη οργάνωση **ΤΜΤ**. Μέσα από την ΤΜΤ διεκδικήθηκε η πολιτική διαίρεση του νησιού, υπό το σύνθημα "Taksim" -διαίρεση/διχοτόμηση- (Κυριακού, 2020).

Η πολιτική κατεύθυνση των δύο αντίπαλων οργανώσεων, παρόλο που στηρίχθηκε σε αντίθετα πολιτικά αιτήματα και εθνικά οράματα (Καραθανάσης 2017), στηρίζονταν σε κοινές ιδεολογικές βάσεις. Η ιδεολογική σύσταση και των δύο οργανώσεων ήταν βασισμένη σε εθνικιστικές, θρησκευτικές, συντηρητικές και αντικομμουνιστικές ιδέες. Τόσο η ΤΜΤ, όσο και η ΕΟΚΑ, συγκρότησαν δύο ξεχωριστά και αυστηρά πολιτικά πλαίσια, βασισμένα στον διαχωρισμό ή την ένωση, αντίστοιχα, καταστέλλοντας εναλλακτικές πολιτικές σκέψεις που ξέφευγαν από τα πλαίσια αυτά, ενώ παράλληλα κατάφεραν να αναπτύξουν κλίμα φόβου και αμφισβήτησης για την "άλλη" κοινότητα (Ιωάννου, 2019).

Ως απάντηση στον αντιαποικιακό αγώνα, οι βρετανικές δυνάμεις προσέλαβαν τ/κ επικουρικούς αστυνομικούς, για να συμβάλουν στην καταστολή του αγώνα των ε/κ. Μέσα από τις διαιρετικές πολιτικές, οι αποικιοκράτες κατάφεραν να ενισχύσουν την αντιπαλότητα ανάμεσα στις δύο κοινότητες (Κυριακού, 2020). Το 1958 διαμορφώθηκε η πρώτη διαίρεση, όταν ξέσπασαν οι πρώτες διακοινοτικές συγκρούσεις, οι οποίες βασίστηκαν σε τυφλή εθνοτική βία, ενώ έδωσαν έναυσμα για το διαχωρισμό των αγορών, τη συνοριακή οριοθέτηση, καθώς και για τις πρώτες πληθυσμιακές μετακινήσεις (Ιωάννου, 2019).

εικ.13: Σύνθημα της ΕΟΚΑ και της ΤΜΤ σε τοίχους της Λευκωσίας

εικ.14.: Μεταφορά συρματοπλέγματος, 1956

Η περίοδος 1955- 1959 αποτελεί μια εξαιρετικά ταραγμένη περίοδο, τόσο για την καθημερινότητα των κατοίκων της Λευκωσίας, όσο και για την έξαρση του κυπριακού ζητήματος στη διεθνή κοινότητα, τόσο στον διεθνή τύπο, όσο και σε θεσμικό επίπεδο μέσα από μια σειρά συμφωνιών/ συνθηκών, καμία από τις οποίες δεν ευδοκίμησε, καθώς οι τρεις εμπλεκόμενες πλευρές (Ελλάδα, Τουρκία, Αγγλία) δεν μπορούσαν να βρουν κοινό έδαφος, ενώ η ε/κ ηγεσία δεν φαινόταν διατεθειμένη να δεχθεί καμία άλλη λύση πέραν της ένωσης. Οι Βρετανοί κατανόησαν εν τέλει ότι θα έπρεπε να κινηθούν μέσω της υιοθέτησης μιας μέσης λύσης. Εξάλλου, έβλεπαν πως το τέλος των Αυτοκρατοριών είχε φθάσει, οπότε ως προτεραιότητα έθεταν τη διατήρηση των βάσεων τους (Σακελλαρόπουλος, 2017). Από την άλλη, προσπάθησαν να επιτύχουν ένα συμβιβασμό με τις δύο άλλες πλευρές, τέτοιο που να μη δημιουργεί προβλήματα αλλά και να μην αναδεικνύει σαφή νικητή. Και αυτός ήταν η θέση της ανεξαρτησίας. Εδώ, βεβαίως, γίνεται λόγος για διαπραγματεύση μεταξύ νατοϊκών συμμάχων, άρα ισομερώς με Ελλάδα και Τουρκία, και όχι μεταξύ μιας ε/κ πλειονότητας και μιας τ/κ μειονότητας (Σακελλαρόπουλος, 2017).

Έτσι, το 1959 υπογράφηκε η **συνθήκη της Ζυρίχης**, που όριζε τη δημιουργία ενός ελεγχόμενου από τρεις ξένες δυνάμεις κράτους. Η ύπαρξη τριών προστάτιδων δυνάμεων, σε συνδυασμό με την αμφίβολη συγκρότηση κυπριακού στρατού, συνέδεε άρρηκτα την Κύπρο με τη βούληση των τριών αυτών κρατών (Σακελλαρόπουλος, 2017). Η ε/κ ηγεσία θεωρούσε πως το ζήτημα της Ένωσης είχε λήξει οριστικά αλλά και πως μία ανεξάρτητη Κύπρος μπορούσε να σταθεί στο διεθνές σκηνικό. Για να επιτευχθεί, όμως, αυτό ήταν απαραίτητη η συναίνεση μεταξύ των ε/ κ αλλά και μία σειρά θεσμικών μεταβολών των υπερπρονομίων που η Ζυρίχη έδινε στους τ/ κ. Ωστόσο, αυτοί οι σχεδιασμοί της ε/κ ηγεσίας προσέκρουαν στην επιθυμία της μεγάλης πλειοψηφίας των ε/κ για Ένωση. Από την πλευρά της, η Αθήνα, κινείτο αυστηρά προς την κατεύθυνση της ανεξαρτησίας. Η Άγκυρα είχε το πλεονέκτημα, σε αντίθεση με την Αθήνα, να χρησιμοποιεί την Κύπρο ως χώρο εξυπηρέτησης των στρατηγικών της συμφερόντων, χωρίς αναγκαστικά να την ενσωματώσει στην εθνική της επικράτεια. Γι' αυτό καθ' όλη τη δεκαετία του 1950 οι Τούρκοι εμμένουν στη λύση της διχοτόμησης. Και όταν ύστερα και από την πίεση του διεθνούς συσχετισμού δυνάμεων θα δεχθούν τη συμβιβαστική λύση της ανεξαρτησίας, θα κατορθώσουν να επιτύχουν ένα τέτοιο θεσμικό πλαίσιο, που σε μεγάλο βαθμό δημιουργούσε στοιχεία διχοτόμησης (Σακελλαρόπουλος, 2017).

εικ.15: Εορτασμοί ίδρυσης Κυπριακής Δημοκρατίας (1959)

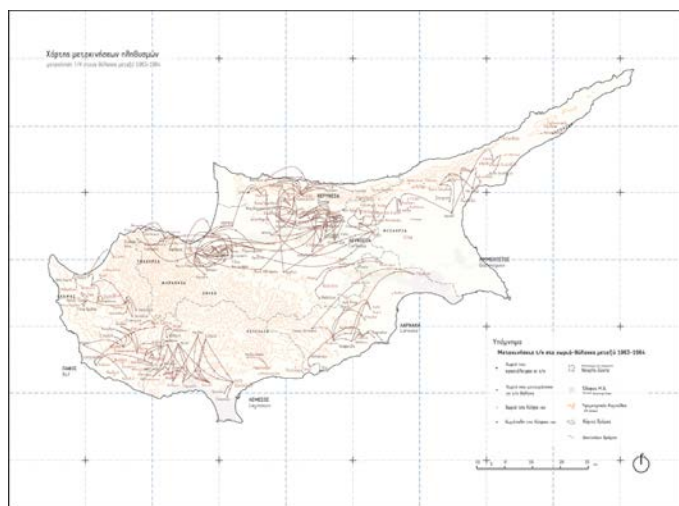

3.4 1960-1964

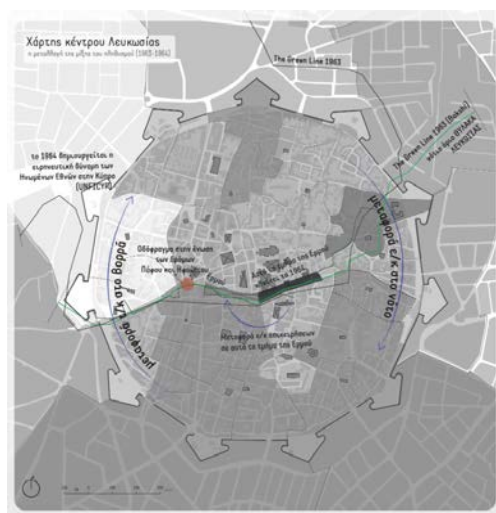
Το 1960 ιδρύθηκε η Κυπριακή Δημοκρατία ως ανεξάρτητο δικοινοτικό κράτος. Η ανεξαρτησία, όμως, βρήκε τις δύο κοινότητες να συνεχίζουν την επιδίωξη των δύο ξεχωριστών στόχων, της Ενώσεως και του Taksim (Paradakis 2005). Το νεοσύστατο κράτος ήταν εξ αρχής βασισμένο σε τεταμένη πολιτική κατάσταση, με συνεχείς διακοινοτικές συγκρούσεις, οι οποίες κορυφώθηκαν το 1963. Τότε, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας Μακάριος πρότεινε συνταγματική τροπολογία (γνωστή ως τα 13 Σημεία), μέσα από την οποία ανατρεπόταν η πολιτική ισορροπία ανάμεσα στις δύο κοινότητες (Ιωάννου, 2019). Οι πολιτικές αυτές, οι οποίες ξέφευγαν από την συμφωνημένη Συνθήκη της Ζυρίχης, πυροδότησαν βίαιες συγκρούσεις στη Λευκωσία, γνωστές ως "**Ματωμένα Χριστούγεννα** του 1963" (Ιωάννου, 2019). Από τον Δεκέμβριο του 1963 έως τον Αύγουστο του 1964, εκτεταμένες μάχες μεταξύ Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων λαμβάνουν χώρα με εκατοντάδες νεκρούς και από τις δύο πλευρές (Κοκκίνου, 2023). Οι συγκρούσεις σχημάτισαν την πρώτη επίσημη διαίρεση του νησιού, μέσα από την χάραξη της Πράσινης Γραμμής κατά μήκος της Λευκωσίας το 1964 (Καραθανάσης 2017). Ο άλλοτε εμπορικός άξονας της Ερμού μετατράπηκε σε εθνοτικό όριο, χωρίζοντας τους τ/κ στο βόρειο και τους ε/κ στο νότιο κομμάτι της πόλης (Κυριακού, 2020).

Ήταν η περίοδος κατά την οποία η ε/κ κοινότητα σταδιακά αποκτούσε το συνολικό έλεγχο του κράτους, ενώ η τ/κ κοινότητα εκτοπιζόταν σε ένοπλες και εσωτερικά προστατευόμενες περιοχές, γνωστές ως θύλακες (Καραθανάσης 2017). Ο εγκλεισμός στους θύλακες βρήκε τους τ/κ εντελώς αβοήθητους από το κυρίαρχο κράτος, με τους ε/κ να ασκούν εμπάργκο (Κυριακού, 2020). Ως εκ τούτου, η κοινότητα των τ/κ εξαρτιόταν ολοένα και περισσότερο από την Τουρκία (Ιωάννου, 2019). Η ε/κ εξουσία κήρυξε τους τ/κ αντάρτες, αφαιρώντας πολλά από τα δικαιώματα και τα προνόμια που τους έδωσε το σύνταγμα του 1960 (Κυριακού, 2020).

χάρτης 3: μετακινήσεις πληθυσμών 1963

χάρτης 4: η πράσινη γραμμή εντός των τειχών

4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Μέσα από τα αντιαποικιακά εθνικοαπελευθερωτικά κινήματα αναδύθηκε το ερευνητικό και θεωρητικό πρόταγμα να επαναπροσεγγίσουμε την παγκόσμια ιστορία των νεότερων χρόνων θέτοντας ως αφετηριακό σημείο μελέτης την αποικιοκρατία και τις σχέσεις μεταξύ Δύσης και μη-δυτικού κόσμου που αυτή υπαγόρευσε (Λαλιώτου, 2016). Η παρούσα εργασία ξεκίνησε από μια αρκετά απλοϊκή -όπως αποδείχθηκε- υπόθεση εργασίας, που αναγνώριζε την αποικιοκρατία στην Κύπρο, ως βασικό μοχλό διαμόρφωσης των αντιμαχόμενων εθνικισμών και αποσκοπούσε στην ανάγνωση αυτής της γραμματικής που οδήγησε στην συγκρότηση φαντασιακών αντιλήψεων περί ταυτότητας και τόπου, οι οποίες στην Κύπρο παρουσιάζονται ουσιαστικά συγκρουσιακές. Ωστόσο, παρ' ότι οι Βρετανικές δυνάμεις πράγματι σε πολλές περιπτώσεις συντέλεσαν στην ενίσχυση της αντιπαλότητας μεταξύ των δύο κοινοτήτων, τόσο μέσω συγκεκριμένων πολιτικών "Διαιρεί και Βασίλευε", όσο και μέσω της κουλτούρας που εκπροσωπούσαν ως Δυτικές και ανώτερες δυνάμεις -και κουβαλώντας ως εκ τούτου μια πολύ συγκεκριμένη ευρωκεντρική αντίληψη του κόσμου, που από τη μία συμπεριλάμβανε τους ε/κ στον σπουδαίο ελληνικό πολιτισμό (χωρίς όμως να τους αναγνωρίζει την ικανότητα να επαναλάβουν τα επιτεύγματα των υποτιθέμενων προγόνων τους) και από την άλλη κατέτασε τους τ/κ ως **«κατεξοχήν εγγύτερους εχθρικούς Άλλους»**- θα ήταν μάλλον άδικο να καρπωθούν όλα τα "εύσημα" για αυτό το εθνικιστικό και οριενταλιστικό κατασκευάσμα που κατέληξαν να συντελούν οι φαντασιώσεις των κατοίκων της Κύπρου στο πέρασμα από τον 20ο στον 21ο αιώνα. Εξίσου "εύσημα" θα πρέπει να αποδοθούν στις μητέρες πατρίδες, που ακόμα και όταν επέλεξαν την πολιτική της μη παρέμβασης, έριχναν τις σκιές τους στο νησί, υποβιβάζοντας το σε μια **«άχρηστη γεωγραφία»**, ικανή να αποκτήσει νόημα μόνο με την έλευση τους. Τέλος "εύσημα" χρειάζεται να αποδοθούν και στις ελίτ των δύο κοινοτήτων, που εργαλειοποίησαν τα αιτήματα για Ένωση και Διχοτόμηση για την εξυπηρέτηση των δικών τους συμφερόντων.

εικ.16: διακοινοτικές ταραχές 1964

εικ.17: ε/κ εγκαταλείπουν τα σπίτια τους

Στην Κύπρο επομένως συντελέστηκε ένα ιδιότυπο είδους **τριπλού ιμπεριαλισμού**, όπου οι πολλαπλές αφηγήσεις του άλλου διαπλέκονται μεταξύ τους μέσα από διαφορετικά αντιληπτικά πρίσματα, τα οποία είχαν ως αποτέλεσμα την πλήρη απαξίωση του ίδιου του χώρου. Ο χώρος στις ταραγμένες δεκαετίες μεταξύ 1930 και 1960 αποκτά σημασία μόνο ως **“Θέση”** για τους τ/κ, που ασκούν πολιτική πρωτίστως μέσω της μετακίνησής τους στο ένα σημείο ή στο άλλο (σε απομονωμένους θύλακες ή πέρα από ένα συγκεκριμένο γραμμικό όριο) και ως **“διακύβευμα”** για τους ε/κ που για πέντε χρόνια αντιμετώπιζαν τη Λευκωσία ως ένα *tabula rasa* για βομβαρδισμούς και επιθέσεις με σκοπό την άσκηση πίεσης για την ικανοποίηση του αιτήματος για Ένωση. Και για τις δύο κοινότητες εν τέλει, ο χώρος της πόλης απαξιώνεται σε βαθμό που μέχρι τα Ματωμένα Χριστούγεννα του 1963 να αποτελεί πια ένα **“κέλυφος φόβου”**, όπου και μόνο η παρουσία στο δημόσιο χώρο αποτελεί αφορμή για σύγκρουση. Συνεπώς η εργασία αυτή επιδίωξε να περιγράψει τους μηχανισμούς που στη Λευκωσία, ο εθνικισμός εξολόθρευσε το χώρο.

Στη συνείδηση του πολιτιστικού εθνικισμού εύκολα νομιμοποιούνται ακραίες ενέργειες σαν τις διακοινοτικές συγκρούσεις του 1963, γιατί, όπως τονίζει ο Καρλ Σμιτ (Κιζιλγιουρέκ, 1999), ο αυτοπροσδιορισμός του έθνους γίνεται μέσα από την αλληλεπίδραση των εννοιών «φίλος εχθρός». Στο πλαίσιο αυτής της αντίληψης, δημιουργείται στο έθνος η εντύπωση ότι ένας συγκεκριμένος ιστορικός χώρος τού ανήκει, με αποτέλεσμα η παρουσία στο χώρο αυτό των οποιωνδήποτε μειονοτήτων να θεωρείται παρείσφρηση ή εισχώρηση. Οι «δημοτικές εθνότητες» που ζούσαν στην Κύπρο, ουσιαστικά πολιτικοποιήθηκαν από τον ελληνικό και τουρκικό εθνικισμό. Έτσι, η πολιτική βούληση διαμορφώθηκε ως πόθος ένωσης του παιδιού με τη μητέρα, και όσοι δεν αισθάνονταν αυτό τον πόθο θεωρήθηκαν «νόθα παιδιά» (Κιζιλγιουρέκ, 1999). Η αναποτελεσματική εθνικιστική προσπάθεια δεν κατάφερε να αποκρυσταλλώσει μια εθνική ταυτότητα ή να δημιουργήσει μια πολιτική υπερ-ταυτότητα, που να μπορεί να αντιπροσωπεύει την ολότητα της Κύπρου: η Κύπρος έγινε **ένας τόπος όπου οι άνθρωποι χάνονται στα περίπλοκα δίκτυα της τοπικής, πολιτικής και εθνικής ταυτότητας** (Κιζιλγιουρέκ, 1999).

εικ.18 &19: γελοιογραφίες pin

Ακόμη και ο στρατηγός Μπεντρετίν Ντεμιρέλ, αρχηγός των τουρκικών στρατευμάτων που πολέμησαν για να διαιρεθεί το νησί το 1974, παρατήρησε στα απομνημονεύματά του: «Η Κύπρος είναι μια τέτοια **γεωγραφική, κοινωνική και οικονομική ολότητα** που δεν μπορεί να διαχωριστεί. Ενώ ο ηλεκτρισμός έρχεται από μια περιοχή, το νερό έρχεται από άλλη. Η συγκέντρωση των αγροτικών προϊόντων σε ορισμένες περιοχές του νησιού κάνει την ανταλλαγή αναγκαία. Όπου και όπως κι αν φτιαχτούν τα σύνορα, οι οικονομικές ανάγκες θα φέρνουν κοντά τον πληθυσμό του νησιού και θα τον αλληλοδεσμεύουν, παρ' όλα τα εμπόδια» (Κιζιλγιουρέκ, 1999). Όλες οι προσπάθειες για απαλλαγή από αλληλεξάρτηση των δύο κοινοτήτων λοιπόν, πάντα θα βρίσκονται αντιμέτωπες με την πραγματικότητα της ολότητας του χώρου.

Όπως υποστήριξε ο Jacques Derrida (1974), υπάρχουν πολύ λίγα δίπολα αντιθέτων που είναι ουδέτερα και ίσα μεταξύ τους, καθώς εμπεριέχονται ζητήματα εξουσίας, τα οποία θέτουν το ένα από τα δύο αντίθετα ισχυρότερο και κυρίαρχο επί του άλλου (Hall, 1997). Στον πυρήνα της κατασκευής του «άλλου», βρίσκεται η κατασκευή ενός αντικειμένου έκθετου στην έλξη και την αποφυγή. Κάτι τέτοιο, δεν αφορά μόνο σε πρόσωπα αλλά και σε τόπους. Πρόκειται για την κατασκευή κανονικοτήτων που είτε απειλούνται από είτε συνυπάρχουν με «διαφορετικότητες», οι οποίες πρέπει είτε να εξαφανιστούν είτε να υπάρχουν με «σεβασμό», ώστε συνεχόμενα να υπενθυμίζουν –επιβεβαιώνοντας– την υπεροχή των κυρίαρχων (Ηλιοπούλου, 2015). Σε μια μη ολοκληρωτική κοινωνία ορισμένες πολιτισμικές μορφές υπερισχύουν άλλων, όπως ακριβώς ορισμένες ιδέες ασκούν μεγαλύτερη επιρροή απ' ό,τι άλλες. Η μορφή αυτή της πολιτισμικής επικράτησης είναι αυτό που ο Γκράμσι ονομάζει **ηγεμονία**, μια έννοια απαραίτητη για την κατανόηση της πολιτιστικής ζωής στη βιομηχανική Δύση (Said, 1996). Είναι η ηγεμονία, ή μάλλον τα αποτελέσματα της εν δράσει ηγεμονίας, εκείνα που δίνουν στον Εθνικισμό και στον Οριενταλισμό ανθεκτικότητα και ισχύ. Αυτό που έγινε σαφές στην ανάλυση για την περίπτωση της Λευκωσίας είναι πως ενσωματώνει στο εσωτερικό της τις σχέσεις που περιγράφονται στον Οριενταλισμό, αποτελώντας ουσιαστικά **κομμάτι της Ανατολής που φαντάζεται τον εαυτό του σαν Δύση**. Γιατί ο Οριενταλισμός μπορεί να συζητηθεί και ν' αναλυθεί ως ο συγκροτημένος θεσμός που ρυθμίζει τις σχέσεις με την Ανατολή - ρυθμίζει τις σχέσεις παράγοντας λόγους γύρω από αυτήν, εξουσιοδοτώντας απόψεις γι' αυτήν, **περιγραφοντας την, διδάσκοντας την, αποικίζοντας την και διοικώντας την** (Said, 1996).

εικ.20: Η συμβολική διαίρεση της Κύπρου, 1963 (Πωλ Γεωργίου)

5. ΠΑΡΑΘΕΜΑ: Ο ΤΥΠΟΣ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ

1925

1931

1955

1959

1963

Συνθήκη Λωζάνης

Οκτωβριανά

Απελευθερωτικός Αγώνας ΕΟΚΑ

Συνθήκη Ζυρίχης

Ματωμένα Χριστούγεννα

Σύσταση ΤΜΤ

πηγή: η μηχανή του χρόνου

6. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

- Βαΐου Ν., Χατζημιχάλης Κ. (2012), Ο χώρος στην αριστερή σκέψη, Αθήνα, νήσος
- Γεωργίου, Τ. (2016), Η Κύπρος ανάμεσα στην αποικιοκρατία και τον εθνικισμό της περιόδου της πρώιμης αγγλοκρατίας, The Cyprus Research Facts, Vol.7/2016
- Ηλιοπούλου, Ε. (2015), Χωρικές αναπαραστάσεις της σύγκρουσης: το παράδειγμα της διαιρεμένης Λευκωσίας, Θεσσαλονίκη, Εργαστήριο: συναντήσεις και συγκρούσεις στην πόλη
- Ιωάννου, Γ. (2019). Ο Ντενκτάς στον Νότο: Η κανονικοποίηση της διχοτόμησης στην ελληνοκυπριακή πλευρά, Θεσσαλονίκη, Ψηφίδες
- Καραθανάσης, Π. (2006), Από τα κάτω δραστηριοποίηση και έξοδος από την οριακότητα: δημόσιες εκδηλώσεις και δράσεις στην εντός των τειχών Λευκωσία, Διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Αιγαίου
- Κιζιλγιουρέκ, Ν. (1999), Κύπρος: Το αδιέξοδο των εθνικισμών, Λευκωσία, Μαύρη Λίστα
- Κοκκίνου, Μ. (2023), Λευκωσία: έξι συντελεστές της πόλης, διάλεξη, Αθήνα, ΕΜΠ
- Κυριάκου Κ. (2020), Η πολιτική διάσταση των χαρτών της Λευκωσίας, διπλωματική εργασία, Αθήνα, ΕΜΠ
- Λαλιώτου, (2016), Εισαγωγή στο: Young, R. (2007), Μεταποικιακή θεωρία: Μια ιστορική εισαγωγή, Αθήνα, Εκδόσεις Πατάκη
- Ρίχτερ, Χ. (2007), Ιστορία της Κύπρου, Τόμος Α (1878- 1949), Αθήνα, Εστία
- Σακελλαρόπουλος, Σ. (2017), Ο κυπριακός κοινωνικός σχηματισμός(1191-2004): Απο τη συγκρότηση στη διχοτόμηση, Λευκωσία, Τόπος
- Anderson (1997), Φαντασιακές Κοινότητες: Στοχασμοί για τις απαρχές και τη διάδοση του εθνικισμού, Αθήνα, Νεφέλη
- Georghiou, C. (2013), British Colonial Architecture in Cyprus, Nicosia, En Tipis
- Hall, S. (1997), The spectacle of the 'other', στο Hall, S. (επιμ.), Representation: Cultural representations and signifying practices, Sage Publications.
- Papadakis, Y. (2005), Locating the Cyprus Problem: Ethnic Conflict and the Politics of Space, Macalester International
- Said, E. (1996), Οριενταλισμός, Αθήνα, Νεφέλη
- Williams, R. (1988), Keywords: A vocabulary of Cultures and Society, London, Fontana
- Young, R. (2007), Μεταποικιακή θεωρία: Μια ιστορική εισαγωγή, Αθήνα, Εκδόσεις Πατάκη

ΠΗΓΕΣ ΧΑΡΤΩΝ:

Μιλτιάδους Ι., Αμπατζή Σ. (2021), Μία μέθοδος προσέγγισης του χώρου της Νεκρής Ζώνης στο κέντρο της Λευκωσίας σήμερα, διπλωματική εργασία, Αθήνα, ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ

ΠΗΓΕΣ ΕΙΚΟΝΩΝ:

εξώφυλλο: Η Ξαναγέννηση της Κύπρου, 23 Απριλίου 1960, Πωλ Γεωργίου, προσωπικό αρχείο

εικ.1:<https://www.sothebys.com/en/videos/diego-riveras-dream-of-a-sunday-afternoon-a-surrealist-tableau-of-mexican-history>

εικ.2:<https://theconversation.com/orientalism-edward-saids-groundbreaking-book-explained-197429>

εικ.3:https://www.researchgate.net/figure/Map-of-the-world-circa-1910-showing-colonial-British-territories-Arthur-Mees-Flags-of_fig1_387544490

εικ.4:https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Hark!_Hark!_The_Dogs_Do_Bark!_1914.jpg

εικ.5&6: <https://cyprus1833.hua.gr/en/geographicObject/5317/>

εικ.7.: <https://museumforall.eu/museum/nicosia-the-cyprus-museum/>

εικ.8: Πέτρος Παπαπέτρου (2021), Πράσινη Γραμμή – Green Line, Λευκωσία, ΑΙΓΑΙΟΝ

εικ.9: <https://www.telegraph.co.uk/culture/11409481/Have-we-become-too-posh-for-the-Gods.html>

εικ.10:<https://www.offsite.com.cy/eidiseis/topika/arnoyntai-tis-thirodies-poy-dieprattan-oi-bretanoi-stin-kypro>

εικ.11:https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%91%CF%80%CE%B5%CE%BB%CE%B5%CF%85%CE%B8%CE%B5%CF%81%CF%89%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%82_%CE%91%CE%B3%CF%8E%CE%BD%CE%B1%CF%82_%CF%84%CE%B7%CF%82_%CE%9A%CF%8D%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%85_1955-59

εικ.12:<https://www.newsbreak.gr/stories/329422/maios-1956-oi-tesseris-nekroi-poy-oloi-ithelan-na-xechasoun/>

εικ.13: <https://www.erepublik.com/en/article/2035891>, [https://en.wikipedia.org/wiki/Taksim_\(politics\)#/](https://en.wikipedia.org/wiki/Taksim_(politics)#/), <https://twitter.com/LobbyforCyprus/>, <https://synthimata-se-toixous.blogspot.com>

εικ.14: <https://www.digital-herodotus.eu>

εικ.15: <https://edromos.gr/i-kypriaki-dimokratia-giortazei-sta-charakomata/>

εικ.16:<https://www.maxh.com.cy/iotasigmatauomicronrhoiotakappaomicron-alpharhochiepsiloniotaoomicron/o-video>

εικ.17:<https://www.offlinepost.gr/2022/06/11/oi-diakoinotikes-sygkroyseis-stin-kypro-to-kalokairi-toy-1958/>

εικ.18&19: Πέτρος Παπαπέτρου (2021), Πράσινη Γραμμή – Green Line, Λευκωσία, ΑΙΓΑΙΟΝ

εικ.20: προσωπικό αρχείο

εικ.21: γκράφιτι στη Λευκωσία, προσωπικό αρχείο

